

Where I was and how I will prove it

Citation for published version (APA):

Nieuwkamp, H. J. C. (2018). *Where I was and how I will prove it: on the believability of alibis*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Maastricht University. <https://doi.org/10.26481/dis.20180307rn>

Document status and date:

Published: 01/01/2018

DOI:

[10.26481/dis.20180307rn](https://doi.org/10.26481/dis.20180307rn)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

SUMMARY

A correct alibi evaluation has the potential of accurately differentiating between innocent people and potential suspects at the beginning of the police investigation. However, such evaluations are not flawless. From wrongful conviction cases it became clear that an alibi's veracity is not always properly assessed. Both police detectives and mock jurors expect a consistent alibi that is supported by strong evidence in order to consider the alibi as believable. In addition, it is not uncommon to report an alibi that needs alterations because of, for example, memory errors. A suspect can also report a false alibi, which may lead to a wrongful release from police custody (Chapter 1).

The research on topic of alibis is scarce in comparison to other domains of legal psychological research (e.g., false confessions or lie detection). In the existing alibi research, predominately students are included as participants rather than police detectives to determine how an alibi's believability is assessed, whereas the police are in practice the first to assess the suspect's alibi's believability. The aim of the present thesis is therefore threefold: 1) to determine what evidence could logically be expected from innocent suspects; 2) to determine what factors influence the alibi believability; and 3) to assess how students and police detectives evaluate alibis.

A systematic literature review outlining the factors that are most important to determine the alibi believability was conducted in Chapter 2. From that literature review it became clear that the strength of the supportive evidence is most important to determine the alibi believability. To assess whether or not relying on the strength of the evidence is a valid method to determine the believability of a true alibi, first the base rate of innocent suspects' alibis was established among a large sample of community members in Chapter 3. By determining the base rate, it is studied what alibis and supportive evidence innocent suspects report. The results show that most people can report an alibi which is also supported by evidence. The evidence, however, most often consists of witness evidence, the weaker type of supportive evidence compared to physical evidence. The strongest type of supportive evidence (i.e., CCTV recordings) is only reported by 2% of the people. That

SUMMARY

implies that only these 2% of non-offenders can report an alibi that would be found believable when one would only rely on this invalid assessment.

Besides asking the participants whether or not they could come up with evidence – either witness, physical or both – to support their alibis, they were also asked if there was other evidence to support their alibis. Interestingly, a minority of the participants reported evidence that could be labelled as knowledge evidence, which is a type of evidence that had not yet been captured in the literature. When a suspect possesses knowledge that he could only have acquired if the alibi was true, that knowledge supports the alibi. Traditionally, based on the two classical types of evidence, an alibi supported by knowledge evidence would be treated as an alibi without evidence. For that reason, the value of adding knowledge evidence to the alibi literature was examined (Chapter 4). Based on the study, it appears that this novel type of evidence is equally strong and believable as the strongest type of witness evidence, regardless of whether it is being evaluated by students, laypeople or police detectives.

From the literature review it also became clear that the consistency and the content of the alibi also affect the alibi believability, regardless of the strength of the evidence. To date, predominantly the effect of single factors on the alibi believability is studied. Therefore, in Chapter 5 a study is presented in which it is examined how the alibi believability is affected when a suspect lies about his alibi to cover-up his involvement in a salacious activity. By doing so, two recently discovered factors that can affect the alibi believability, i.e., the consistency and salaciousness of the alibi, are combined to determine how such a combination of factors affects the alibi believability. The findings show that an alibi can become more believable when the initial alibi is changed. This is especially true when the suspect lied about his initial alibi, but later admitted that he was involved in a salacious activity. Thus, when a change in the initial alibi makes sense – in the study lying about your alibi to hide an affair – such changes in the alibi can even lead to an increase in the alibi's believability.

As stated above, in practice, police detectives are the first to assess the suspect's alibi's believability. The initial suspect interviews are a key investigative act in the criminal investigation. Despite their important first assessment, police detectives are rarely included

in alibi research. One of the aims of this dissertation was to bridge the gap between practitioners and academics in regard to alibi evaluation. In order to start building bridges, one first needs to identify the process of determining alibi believability and to know which aspects are important during the alibi evaluation. When it comes to the evaluation of an alibi, both mock jurors and police detectives tend to set very high standards for an alibi to be found believable. However, when mock jurors become aware of the difficulty to present a believable alibi for an innocent suspect, they evaluate alibis more realistically compared to when they are unaware of that effect. Therefore, Chapter 6 consists of a study in which it is determined if this so-called *alibi generation effect* can also help police detectives to come to a more realistic alibi evaluation. That was not the case, but surprisingly the results reveal that police detectives report physical evidence more often than laypeople do when they are asked to generate an alibi. This, however, does not seem disadvantageous for suspects: when the detectives were presented with a suspect's alibi, most of them wanted to conduct more investigative acts prior to determine the alibi's believability. In particular, the detectives wanted to actively search for additional evidence (e.g., CCTV recordings, interviewing witnesses) to verify whether or not the presented alibi was truthful.

Ultimately, an alibi should differentiate between innocent suspects and perpetrators. In Chapter 7, a final study is presented in which police detectives' performance in discriminating between true and false alibi statements, generated by genuine suspects in a remand prison, is compared to the performance of students. To better understand the process of alibi discrimination in these groups, it is furthermore studied what aspects both groups find relevant in order to come to a discrimination between true and false alibis. In line with recent findings, the data show that police detectives do not focus only on the presence and strength of the supportive evidence, but also on the number of alibi witnesses. Interestingly, while students focus on the strength of the evidence, we found that police officers are less interested in the strength of the supportive evidence and focus more on the verifiability of the alibi, the length of the suspect's statement and the reported evidence. In addition, compared to students, police detectives evaluate more alibis to be truthful. During the debriefing of the study, they stated that unless proven otherwise, detectives tend to believe a suspect's alibi.

SUMMARY

The results of the presented studies and their implications to answer the three main questions that are raised in this dissertation are discussed in Chapter 8. The present dissertation shows that both generating a believable alibi and subsequently determining an alibi's believability in practice are a difficult task. Relying on the strength of the evidence does not seem to be sufficient to assess an alibi. The validity of an alibi's assessment may therefore benefit from taking into account the content of the alibi, the feasibility of (strong) supportive evidence and the fallibility of the suspect's memory. In addition, the alibi and the supportive evidence should be evaluated in the broader context of the case and in light of what evidence can be expected from an innocent suspect during that timeframe. Future research, consisting of a collaboration between scholars and various groups of practitioners, remains needed to further enhance the assessment of an alibi in practice in order to prevent wrongful convictions and releases.

SAMENVATTING

Wanneer de geloofwaardigheid van een alibi op correcte wijze wordt beoordeeld, kunnen onschuldigen en mogelijke verdachten reeds bij aanvang van een politieel onderzoek van elkaar worden onderscheiden. De beoordeling van de geloofwaardigheid van alibi's is echter niet onfeilbaar. Zaken waarin zich een gerechtelijke dwaling heeft voorgedaan, tonen immers aan dat de waarachtigheid van een alibi niet steeds correct wordt ingeschat. Zowel studenten – die werden gevraagd om zich de rol van jurylid in een rechtszaak in te beelden – als rechers als blijken een alibi namelijk slechts geloofwaardig te vinden wanneer het consistent blijft doorheen de tijd en wordt ondersteund door sterk bewijs. Het komt echter wel vaker voor dat een alibi moet worden aangepast door bijvoorbeeld geheugenfouten. Een verdachte kan bovendien een vals alibi vertellen, wat ertoe kan leiden dat hij onterecht in vrijheid wordt gesteld (hoofdstuk 1).

Het onderzoek naar alibi's is schaars te noemen in vergelijking met andere onderzoeksgebieden binnen de rechtspsychologie (zoals bijvoorbeeld het onderzoek naar valse bekentenissen of leugendetectie). Hoewel de geloofwaardigheid van een alibi in de praktijk primair door rechers wordt beoordeeld, wordt in het bestaande alibi-onderzoek hoofdzakelijk beroep gedaan op studenten, en niet op rechers, om in kaart te brengen hoe de geloofwaardigheid van een alibi wordt bepaald. Het doel van dit proefschrift is dan ook drieledig: 1) het in kaart brengen welk bewijs van onschuldige verdachten kan worden verwacht; het in kaart brengen van de factoren die geloofwaardigheid van een alibi beïnvloeden; en 3) bepalen hoe studenten en rechers de geloofwaardigheid van een alibi beoordelen.

In hoofdstuk 2 werd aan de hand van een systematische literatuurstudie beschreven welke factoren bepalend zijn bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een alibi. Uit deze literatuurstudie blijkt dat de sterkte van ondersteunend bewijs hiervoor de meest bepalende factor is. Om te toetsen of het louter uitgaan van de sterkte van het bewijs een valide methode is om de geloofwaardigheid van een alibi te beoordelen, werd in hoofdstuk 3 in eerste instantie de *base rate* van alibi's van een grote groep onschuldige personen uit de samenleving in kaart gebracht. Door de *base rate* te bepalen kan namelijk

SAMENVATTING

een inschatting worden gemaakt welke alibi's en welk bewijs kunnen worden verwacht van onschuldige verdachten. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat de meesten wel een alibi kunnen noemen dat bovendien is ondersteund door bewijs. Dat bewijs bestaat doorgaans echter uit getuigenbewijs, de zwakkere vorm van bewijs in vergelijking met fysiek bewijs. De sterkste vorm van alibibewijs (bijvoorbeeld bewakingsbeelden) wordt slechts door 2% van de onschuldigen genoemd, wat impliceert dat slechts deze 2% van de onschuldige verdachten een alibi kan verstrekken dat geloofwaardig zou worden geacht wanneer men zich louter zou baseren op deze niet valide methode om de geloofwaardigheid van een alibi te beoordelen.

Aanvullend op het in kaart brengen van welk bewijs onschuldigen voor hun alibi noemen – zijnde fysiek en/of getuigenbewijs – werden de respondenten van de *base rate*-studie tevens gevraagd naar de aanwezigheid van ander bewijs om hun alibi te ondersteunen. Opmerkelijk was dat een minderheid van de deelnemers bewijs noemde dat gecategoriseerd kan worden als kennisbewijs, een vorm van bewijs die nog niet in de bestaande literatuur is opgenomen. Wanneer een verdachte over kennis beschikt die hij enkel kan hebben verkregen wanneer het alibi waarachtig is, kan die kennis zijn alibi ondersteunen. Uitgaande van de twee klassieke vormen van bewijs zou een dergelijk alibi, ondersteund met kennisbewijs, worden beschouwd als een alibi zonder bewijs. De meerwaarde van kennisbewijs als aanvulling op de bestaande vormen van bewijs in de alibiliteratuur werd dan ook onderzocht in hoofdstuk 4. De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat deze nieuwe vorm van bewijs even sterk en geloofwaardig wordt geacht als de sterkste vorm van getuigenbewijs, ongeacht of het bewijs werd beoordeeld door studenten, leken of rechercheurs.

Uit de literatuurstudie kwam eveneens naar voren dat, ongeacht de sterkte van het bewijs, ook de consistentie en de inhoud van het alibi de geloofwaardigheid van dat alibi kunnen beïnvloeden. Tot op heden werd telkens hoofdzakelijk de invloed van één afzonderlijke factor op de geloofwaardigheid van een alibi onderzocht. Vanuit deze vaststelling omvat hoofdstuk 5 een studie waarin werd onderzocht op welke wijze de geloofwaardigheid van een alibi wordt beïnvloed wanneer een verdachte over zijn initiële alibi liegt om zijn betrokkenheid in seksueel getint gedrag te verdoezelen. Op deze manier

werden twee factoren waarvan het effect op de geloofwaardigheid van een alibi recent werd aangetoond, namelijk de consistentie en de seksueel getinte aard van het alibi, gecombineerd om na te gaan in hoeverre een dergelijke combinatie de geloofwaardigheid van een alibi beïnvloedt. Uit de resultaten blijkt dat een alibi geloofwaardiger kan worden wanneer het oorspronkelijke alibi wordt aangepast. Dit geldt met name wanneer de verdachte over zijn initiële alibi loog, maar later toegeeft dat hij had gelogen om zijn betrokkenheid in seksueel getint gedrag te verdoezelen. Wijzigingen in een alibi kunnen bijgevolg gunstig zijn voor de geloofwaardigheid van een alibi wanneer een dergelijke wijziging zinvol wordt geacht, zoals het geval was in de studie beschreven in hoofdstuk 4 waarbij werd gelogen om een affaire te verbergen.

Zoals eerder vermeld, wordt de geloofwaardigheid van het alibi van een verdachte in de praktijk primair door rechercheurs beoordeeld. De eerste verdachtenverhoren zijn hierbij een sleutelmoment in het politieel onderzoek. Ondanks hun belangrijke eerste oordeel, worden rechercheurs echter maar zelden in alibi-onderzoek betrokken. Eén van de doelstellingen van dit proefschrift was dan ook om de kloof tussen de praktijk en academici, met betrekking tot de beoordeling van de geloofwaardigheid van alibi's, te verkleinen. Om op dit vlak bruggen te kunnen slaan, dient in eerste instantie in kaart te worden gebracht op welke manier de geloofwaardigheid van een alibi wordt bepaald in de praktijk en welke aspecten hierbij van belang worden geacht.

Wat de beoordeling van een alibi betreft, blijkt dat zowel studenten – die worden gevraagd om zich de rol van jurylid in een rechtszaak in te beelden – als rechercheurs zeer hoge eisen stellen aan een geloofwaardig alibi. Wanneer dergelijke studenten zich er evenwel bewust van worden dat het lastig is om aan deze eisen te voldoen als onschuldige verdachte, beoordelen zij een alibi meer realistisch dan wanneer zij dit besef niet hebben. Hoofdstuk 6 omvat dan ook een studie waarin werd nagegaan of dit zogenaamde *alibi generation effect* ook bij rechercheurs tot een meer realistische beoordeling van een alibi leidt. Dat blijkt echter niet het geval te zijn, maar opmerkelijk genoeg blijken rechercheurs wel vaker fysiek bewijs te vermelden om hun alibi te ondersteunen dan anderen wanneer zij worden gevraagd om een alibi te verstrekken. Dit is echter niet nadelig voor verdachten, aangezien de rechercheurs bij voorkeur eerst meer onderzoekshandelingen willen stellen

SAMENVATTING

alvorens de geloofwaardigheid van het alibi van een verdachte te beoordelen. De rechercheurs willen in het bijzonder actief op zoek gaan naar bijkomend bewijs (zoals bijvoorbeeld bewakingsbeelden en het horen van getuigen) om na te gaan of het verstrekte alibi al dan niet waarachtig is.

Een alibi zou bij uitstek moeten differentiëren tussen een onschuldige verdachte en de dader. Vanuit die veronderstelling wordt in hoofdstuk 7 een laatste studie beschreven waarin rechercheurs en studenten worden vergeleken wat betreft de mate waarin zij in staat zijn om een onderscheid te maken tussen echte en valse alibi's verstrekt door verdachten die zich effectief in voorlopige hechtenis bevonden. Om meer inzicht te verwerven in hoe beide groepen een onderscheid maken tussen echte en valse alibi's werd eveneens nagegaan welke aspecten beide groepen belangrijk achten bij het differentiëren tussen echte en valse alibi's. De resultaten tonen aan dat, vergelijkbaar met de bevindingen van ander recent onderzoek, rechercheurs niet enkel belang hechten aan de aanwezigheid en de sterkte van het ondersteunende bewijs, maar ook aan het aantal getuigen dat het alibi kan verifiëren. Het is voorts opmerkelijk dat rechercheurs minder belang hechten aan de sterkte van het bewijs en zich meer richten op de mate waarin het genoemde bewijs kan worden geverifieerd. Waar studenten vooral uitgaan van de sterkte van het bewijs, vinden rechercheurs de controleerbaarheid van het bewijs en de lengte van de verklaring van de verdachte belangrijker. Bovendien worden meer alibi's als waarachtig beschouwd door rechercheurs in vergelijking met studenten. Tijdens de nabespreking van de studie stelden rechercheurs dan ook dat ze geneigd zijn om het alibi van de verdachte te geloven totdat het tegendeel is bewezen.

De resultaten van de beschreven studies en de implicaties ervan met betrekking tot de drie hoofdvragen worden besproken in hoofdstuk 8. Dit proefschrift toont aan dat zowel het verstrekken van een geloofwaardig alibi als het beoordelen van de geloofwaardigheid ervan in de praktijk geen sinecure is. Louter uitgaan van de sterkte van het ondersteunend bewijs lijkt onvoldoende om een alibi te beoordelen. Vanuit die optiek kan de validiteit van een dergelijke beoordeling mogelijk worden verhoogd door zowel de inhoud van het alibi, de haalbaarheid van (sterk) bewijs, als de feilbaarheid van het geheugen in beschouwing te nemen bij de beoordeling van de geloofwaardigheid van een

alibi. Bovendien dient het alibi en het ondersteunende bewijs te worden beoordeeld rekening houdend met de ruimere context van de zaak en in het licht van welk bewijs er mag worden verwacht van een onschuldige verdachte op het tijdstip waarvoor naar een alibi wordt gevraagd. Toekomstig onderzoek, waarbij een samenwerking tussen academici en de praktijk wordt vooropgesteld, blijft evenwel noodzakelijk om alibi's beter naar waarde te schatten zodat onterechte veroordelingen en vrijlatingen kunnen worden voorkomen.

